

Først og fremmest vil jeg sige tusind tak. Jeg er meget beæret over at have modtaget Krakaprisen, der er blevet til en fin tradition i det danske kønsforskningssmiljø. Kvindeforskning hed det, da jeg begyndte at interessere mig for feltet – netop her på dette universitet, som jeg har fulgt fra 1967: fra husningen på Odense Teknikum over barakkerne til "Rustenburg", som refererer til de ruste plader, som udgjorde facaden på det nybyggede Odense Universitet. Det var planlagt i opgangstid og realiseret i nedgangstid, hvilket gik ud over de planlagte saunaer, som blev for dyr en luksus efter oliekrisen i 1973.

Jeg indledte mit akademiske liv på Odense Universitet året efter, at universitetet var startet i 1966. I 2016 har OU, nu Syddansk Universitet, 50 års jubilæum, jeg altså året efter. Så jeg vil næsten tro, at jeg må være den ældste prismodtager. Det tjener prisen til ære, at der er så stor aldersspredning blandt prismodtagerne.

Har videnskaben køn? Kvinder i forskning (2014) har mange forhistorier, og jeg fortæller en ny hver gang. Hvis jeg skal sige, hvornår bogen blev påbegyndt, kunne jeg vælge 2004, hvor jeg mere seriøst begyndte at skrive. Det kunne være 1998, hvor jeg blev inviteret som taler på en nordisk feministisk filosofikonference, og hvor det gik op for mig, at jeg var den nærmeste og den eneste fastansatte kvindelige akademiker i Danmark, som kom i nærheden af filosofi.[1] Det var en øjenåbner. Jeg havde dog kun et bifag fra dette universitet. Robin May Schott, som også holdt oplæg på konferencen, var uddannet filosof og havde været i Danmark nogle år. Vi besluttede at skrive en bog sammen om feminisme, filosofi og videnskabshistorie, men splittede op, og det er nu blevet til to bøger. Robins bog Feministisk filosofi. En introduktion kom i 2004, min kom 10 år senere.

Bogen kunne også starte i 1967, hvor jeg begyndte at studere. Den 4. september kl.10 mødte jeg op til min første forelæsning med professor Erling Ladewig Petersen. Og jeg nåede at blive godt nervøs, for der kom ingen før 10.15. Hvad vidste jeg om det akademiske kvarter? Men professoren kom dog, pulsende på sin cigar, som han lagde i kridtrillen. Måske tog han et par sug under sin forelæsning om 1600-tallet, ellers fortsatte han efter timerne på samme cigar. Vi var ret mange nye historiestuderende, 40- 50 stykker, men kun 5 kvinder, som alle i øvrigt blev færdige. Der var ellers et stort frafald.

Jeg kom da derud af. Jeg var ikke nogen superstudent, men fulgte med, var flittig og blev "vakt" af fagkritik og positivismekritik, og dét der kom efter: studenteroprør med ideologikritik og socialisme. Jeg blev som så mange andre optaget af at forandre historiefaget.

Vi var dengang generelt interesseret i objektivitetskritik, i teoretiske og videnskabsteoretiske problemstillinger og forholdt os kritiske til faget. Vi ønskede et paradigmeskift inspireret af Thomas Kuhns ideer om videnskabelige revolutioner.

Det forekom mig egentlig ikke mærkeligt, at historie ikke handlede om kvinder, for de havde ikke markeret sig i offentligheden og den politiske sfære. Og selvom jeg samtidig gik på "barrikaderne" i rødstrømpebevægelsen, kobledede jeg det ikke sammen med mine studier. Det forsøgte jeg lidt senere, da jeg efter mit hovedfag læste filosofi. Jeg ville (som det eneste frie valg på en lang litteraturliste) opgive John Stuart Mill: Om undertrykkelsen af kvinderne (org. 1867), men det fik jeg ikke lov til. Det var ikke filosofi. Jürgen Habermas bog: Borgerlig Offentlighed (org. 1968) blev heller ikke accepteret. Alligevel lykkedes det at få kvindeperspektivet på banen, om end ad omveje, nemlig da rødstrømpebevægelsen i 1972 med et års forsinkelse i forhold til København kom til Odense.

Vi læste mange af de nye feministiske bøger af Kate Millett, Juliet Mitchell, Germain Greer og Sulamith Firestone, bøger som formåede, at tematisere og teoretisere, hvad der var den nye kvindebevægelse havde sat på dagsordenen. I kapitel 5, som har titlen "Fra kvinder til køn", gennemgås kvinde- og kønsforskningens udvikling i korte træk med henblik på at vise udviklingen og forandringerne i de teoretiske positioner. Jeg skriver desuden om den klasse- og kønsrejse, som mange foretog i 1970'erne.

Mens kvindebevægelsen i den første fase fra 1870 bidrog til at åbne for kvinders adgang til uddannelse, var 1970'ernes kvindebevægelse med til at åbne fagene og disciplinerne. Den amerikanske kønsforsker Evelyn Fox Keller har fremhævet, at det var de sociale bevægelser, som skabte forandringerne – også på universiteterne. De virkelige heltinder er ikke kvindeforskerne, men de kvindelige aktivister. Kapitel 5 handler også om de nytilkomne, som med kvindebevægelsen i ryggen, formåede at bryde den dominerende ideologi og vælge en subversiv strategi: begreber hentet hos Pierre Bourdieu. Ligeledes formåede rødstrømpebevægelsen at problematisere den naturlige kvindelighed: at problematisere doxa. De nytilkomne ville ikke bare gå på universitetet, de problematiserede kanon og ville også forandre det faglige indhold. Der foregik således en bevægelse fra aktivisme til academia.[2]

Det kapitel, som jeg har skrevet om kvindeforskning og kønsteori sammen med kapital 6: "Feministisk videnskabskritik" er at betragte som en slags historiografi/faghistorie. I forbindelse med min undervisning i køn både på Københavns Universitet og på Lunds Universitet slog det mig, at kønsstudier var på omgangshøjde med det nye, men at man lidt overså, hvad der var gået forud. Desuden synes jeg, at en historiografi eller faghistorie er vigtig for udvikling af fagligheden. Bogen udspringer derfor i meget høj grad, af min mangeårige undervisning i "Køn og videnskab", et kursus, som er del af KA-tilvalg i kønsstudier på Københavns Universitet.

Min tale om historien bliver endnu mere lokal[3], fordi det var her, det begyndte for mig. Studiekredse i Rødstrømpebevægelsen (RS) blev til kredsarbejde under Nordisk Sommeruniversitet (NSU), som siden 1950 har været banebrydende for nordisk samarbejde og for introduktion af nye vinkler og specielt for tværvideenskabelige tilgange. Intellektuelle strømninger er meget hurtigt blevet taget op af NSU for senere at sætte sig spor også på universiteterne. Engang var det – tro det om I vil – nykritik, der var den nye vinkel, og i 1973 blev det kvindeforskning med kredsen: "Kvindeundertrykkelsens specifikke karakter under kapitalismen", som kørte over to år. Vi holdt studiekreds om vinteren her på Odense Universitet, som endnu afventede Rustenborgs færdiggørelse. Om sommeren mødtes deltagere fra hele Norden på "sommeruniversitet". Når man ser det materiale, der blev udarbejdet forud for kredsen, er det forbavsende omfattende, godt og solidt[4]. Til gengæld synes jeg, at den efterfølgende publikation, som vi kaldte den hvide bibel, kom til at lide af tidens forspisthed på marxisme. En nytænkende ideologikritik var selv blevet ideologisk og normativ. Alt skulle helst handle om arbejderklasse og socialisme og af den rigtige slags. Vi begyndte at måle kvindearbejderlitteraturen i forhold til klassebevidsthed ud fra en skala fra et til ti.[5] Derfor var det meget tidstypisk, at et af de første kurser – afholdt på Institut for Nordisk Filologi, Københavns Universitet med Pil Dahlerup som lærer – resulterede i en bog om Clara Zetkin: nemlig Arbejderkvinder i alle lande. Udvalgte artikler og taler fra 1974.

De første kvindekurser på Odense Universitet blev oprettet 1973/74, dels i tværfaglig regi, dels på Nordisk institut. Jeg begyndte at undervise i 1974/75, mens jeg endnu var studerende. FN's kvindetiår blev indledt i 1975, og undervisningsministeriet havde skrevet rundt til universiteterne med opfordring til at gøre noget i den anledning. Det var baggrunden for, at der blev oprettet kvindekurser under tværkursusinstitutionen, (som var afløser for filosofikum) på Odense Universitet. Kurset hed: "Autoritet og familie". Kursuslitteraturen var bl.a. Petra Milhoffer: Familie und Klasse. Ein Beitrag zu den politischen Konsequenzen familialer Sozialisation, på tysk, på første år!

1975 var også det år, hvor kvindeforskningen for første gang blev registret af Dansk Sprognævn, og året, hvor det første kvindeforskningstidsskrift Signs, som stadig eksisterer, blev udgivet. 1975 markerede også 100 året for, at kvinder fik adgang til at studere ved universitetet. Næsten samtidig passerede kvinderne 50 % af kandidatproduktionen på humaniora, og de tal er siden gået op og op overalt.

Der blev også oprettet et tværfag, ledet af Mette Bryld, som døde sidste år, og hvis barnebarn Asker Bryld Staunæs er tilstede i dag. Kurset, som skulle være en analyse af radioprogrammet "De ringer vi spiller" med Jørgen Hjorting, var inspireret, af datidens omfattende ideologikritik af bladet Eva, Søndags-B.T. og såmænd også af Pippi Langstrømpe og Emil fra Lønneberg, som i disse år igen står for skud fra en

postkolonial vinkel. Emil blev dengang stemplet som individualist og en kommende "agrarkapitalist".

Der kom flere kvindekurser bl.a. på Nordisk Institut, og jeg vil gerne her fremhæve "min indsats" for at have fået litteraturen tilbage til danskfaget på trods af, at jeg ikke var litterat men historiker. Litteraterne læste økonomisk historie, bøger af Svend Åge Hansen og Erling Olesen. Skønlitteraturen blev forkastet som værende borgerlig. Men jeg var ikke kommet over på dansk for at læse økonomi. På dansk bifag var vi en gruppe kvinder, som begyndte at undervise fra 1977 i skønlitteratur og emner som kvindebevægelse og kvindebevidsthed, som afslutning på 1-delen.

Vi etablerede Kvindekoordineringen på Odense Universitet i 1977, hvor vi introducerede nye kvindelige studerende til universitetet, vi pressede på for at få oprettet kvindekurser. Vi fremstillede et blad ved at brænde stencils, ligesom der blev oprettet en central i Århus for formidling af relevante opgaver for 25 øre pr. side. Fremstillet på samme måde eller med en blå spritstencil. Den "sorte" stencil lugtede fælt, mens man fik blæk på hænder og tøj af den "blå".

Vi "fik lov" til at redigere et kvindenummer af det lokale tidsskrift Bidrag (nr. 8 1979). Susanne Knudsen og jeg fik sågar lov til at skrive om marxisme og kvindestudier i et lokalt filosofisk tidsskrift: Symposion (nr 2/3 1980). På faget dansk lykkedes det at få slået en lektorstilling op i kvindelitteratur. Den blev besat med Inge Lise Hjort-Vetlesen. Så der skete mange ting i disse bygninger.

Tværfaglighed begyndte at dukke op og kom i så høj kurs, at der blev etableret Laboratorier på tværs af de humanistiske fag på Odense Universitet. Vi undfangede den ide at foreslå et laboratorium for kvindeforskning, som dog blev til en arbejdsgruppe for kvindestudier og endnu senere til Center for kvindestudier, et af de første i landet etableret 1981, men da havde jeg forladt byen. Nina Lykke og Mette Bryld og senere Anne Scott Sørensen blev de centrale kræfter i dette center.[6]

Det lykkedes mig ikke at få et stipendium på OU, så jeg drog i 1980 videre til AUC efter et kort ophold i Århus. Jeg var ude for et lille "berufsverbot", da jeg søgte et stipendium på OU. På trods af at jeg havde fået mit eget udvalg, da historie ikke ville behandle min ansøgning, lykkedes det professoren i historie at påvirke flere fakultetsrådsmedlemmer. Han havde fundet ud af, at jeg ville afskaffe den politiske historie. Hvad jeg dog også gerne ville. Jeg havde sammen med en medstuderende skrevet en artikel i 1978, som bestemt ikke havde meget til overs for 1. Verdenskrig og det sønderjyske spørgsmål, som trods mit sønderjyske ophav ikke kunne fænge mig. Vi ville have undervisning i dagligdagen, familien og privatlivet.

Jeg har aldrig siden været på et historisk institut. På AUC kom jeg på et samfundsvidenskabeligt institut og på Københavns Universitet blev Nordisk filologi/

dansk vært for kvindestudier fra 1992. Inden da havde Center for kvindeforskning været et selvstændigt center i ca. 10 år.

Bogen indeholder også et længere kapitel 7 om ligestilling: ""Det går af sig selv". Om ligestilling i højere uddannelse og forskning". Det indledes med et afsnit "Op ad bakke". Ligestilling hører ikke til den sjoveste del af mit akademiske liv. Der foregik ikke ligestillingsarbejde på universiteterne under min studietid, men jeg læste historie sammen med en skolelærer, som senere gik hen og blev minister – og derfor ikke blev færdig med studiet. Ritt Bjerregård nedsatte i 1976 udvalget Kønsroller og uddannelse, som jeg blev medlem af, og det giver mig endnu et jubilæum. Så til næste år har jeg 40 års jubilæum med ligestillingsudvalg. Og jeg har siddet i mange. Det startede på AUC med et kvindeudvalg. Næsten samtidig med at jeg begyndte som seniorstipendiat på Københavns Universitet, blev den første ligestillingsrapport afleveret med forslag om at nedsætte et ligestillingsudvalg. Endnu et udvalg kom jeg i og sådan fortsatte det. I de senere år har jeg siddet i Task Force for flere kvinder i forskning og ledelse på Københavns Universitet, som har stillet forslag til ligestillingshandleplaner. ([Http://mangfoldighed.ku.dk/](http://mangfoldighed.ku.dk/))

Jeg vil ikke sige, at der ikke er sket noget, men det har ofte været mere læbernes bekendelse end konkret handling. Med Sarah Ahmed kan man sige, at ligestilling er en performance-kultur.[7] Og derfor er vi nødt til hele tiden at være på mærkerne, såfremt der skal ske noget. En masse programmer behøver ikke at betyde, at der sker noget.

Selv om der ikke blev talt om kvinder i academia, blev ligestilling taget op, også i 1970'erne. Her vil jeg gerne nævne, at Krakaprisens grundlægger Else Høyrup – så tidlig som i 1974 – skrev bogen Kvinder: Arbejde og intellektuel udvikling. Samme år udgav Danske studerendes Fællesråd rapporten Ka´ kvinder læse på baggrund af et seminar afholdt i Tisvilde.

Jeg håber, at dette lange og lidt kedelige kapitel 7 kan give en baggrund at arbejde videre på. Der har været mange planer, som blot er forsvundet. På trods af loven om mainstreaming fra 2000 blev Videnscentret for ligestilling nedlagt hurtigt efter, at vi fik en VK-regering i 2001. Ethvert politisk pres om kønligestilling forsvandt. Med en ny forskningsrådsstruktur i 2003 gik planer om ligestilling i glemmebogen, og der skete intet i forskningsrådene i ca. 10 år. I 1998 var der dog blevet vedtaget ligestillingsplaner for Forskerforum og forskningsrådene, men de forsvandt i den nye rådsstruktur indtil 2013, hvor ligestilling blev sat på dagsordenen igen.

En særlig dansk model var ellers blevet præsenteret af Forskningsministeriet ved konferencer i Brussel og i Oslo i 2001 (før regeringsskiftet). Den bestod af statistik (Bertel Ståhles undersøgelser), mangfoldighed og ansættelsesbekendtgørelsen (hvor

det er ledelsen der ansætter). Den danske model blev der ikke talt mere om under den nye regering. Ligestilling blev til debat og information. De sidste to til tre år har der været en del mere fokus på ligestilling i academia. Så vi har brug for Foreningen for kønsforskning både til at presse på for ligestilling og kønsperspektiver i forskning og uddannelse, hvilket har været EU politik i mange år. Danmark går også på det punkt (jfv. også barsel til mænd) sine egne veje i Norden.

I det sidste kapitel 8 har jeg samlet en række forslag. Det er vigtigt ikke udelukkende at se kvinderne som problemet, men også at ændre strukturerne i academia. Og så arbejde videre på at fikse fagligheden, og her kommer kønsstudierne ind i billedet. EU med Londa Schiebinger i spidsen har gjort et enormt stort arbejde, og i det ser ud til, at EU og fokuset på Women and science har presset Danmark til at gøre noget. Da Ritt Bjerregård i 1976 nedsatte et dansk kønsrolleudvalg var det på baggrund af en nordisk betænkning med samme navn. Tingene sker ikke af sig selv. Inspirationen og presset kommer ofte udefra. Det er tydeligt at se i et langt perspektiv.

Kapitel 9, som ikke er med i bogen, er vel den stafet, som jeg giver videre. Det er ikke mig, der kommer til at tegne fremtiden, men forhåbentlig nogle af jer. Her tænker jeg dels på at bringe kønsforskningen videre frem, dels på det mere begrænsede perspektiv, at få kønnet videnskabsstudierne, således at kvinder og køn ikke bliver ved med at være fodnoter til videnskabshistorien, og at vi ikke fortsat bliver præsenteret for videnskabsteoretiske og videnskabshistoriske introduktioner, der udelukkende handler om og er skrevet af mænd.

I dag har jeg ikke talt meget om bogens første 4 kapitler, hvad jeg faktisk plejer at gøre. Her er videnskabshistorien i fokus. Jeg er gået langt tilbage og har spurgt, hvad kvinder har bidraget med til viden og kundskab. Selv om de ikke kunne studere på et universitet, kan vi alligevel finde eksempler på lærde kvinder, ligesom jeg mener, at vi kan finde vidende kvinder inden for f.eks. jordemodergerning, sygepleje, håndværksmæssig kunnen i landbruget og husholdning. Med et bredere kundskabsbegreb vil man kunne opfange kvinders bidrag til viden og kundskab. Hvad der er videnskab, og hvad der falder uden for feltet: demarkationslinjerne er bestemt af mennesker og mest af mænd. Dette lægger op til en udvidelse af kundskabsbegrebet. I dag er ernæring et omfattende forskningsområde, men da kvinderne gerne ville have husholdning ind på landbohøjskolen eller universitetet, var det stort set umuligt. Da man forsøgte i forbindelse med etablering af Aarhus Universitet, blev forslaget af mange betragtet som "en dødvægt i Universitetets i forvejen tunge last". I dag er ernæringsforskning i høj kurs. Den akademisk felt er en kampplads.

I kapitel 2 følger vi kvinderne ind på universitetet i slutningen af 1800-tallet, en begivenhed som faldt sammen med, at videnskaben blev moderniseret og blev rigtig

”videnskabelig”. Hvordan så den videnskab ud, som kvinder fik adgang til? Var der noget i denne videnskab, som fremmede eller hæmmede kvindernes integration? Videnskaben var jo på mange måder optaget af kvindeligheden. Og som jeg allerede viste i Kvindekøn (1987) skete der med moderniseringen en biologisering og naturalisering af kønnet, en biologisering, som blev benyttet til at fratage kvinder intellektualitet og dermed holde dem ude. Kønnet er sådan set rigt repræsenteret i videnskaben, men det ser ud til, at der var en konflikt mellem videnskabelighed og kvindelighed: den kropslige og reproducerende kvindelighed. Vi trænger her bl.a. til en analyse af det Humboldtiske universitet, der var moderne og fremadrettet, men ikke på kvindernes vegne, fordi det binære syn blev fastholdt. Det betød, at kvinder var og blev undtagelseskvinder. De hørte egentlig ikke hjemme indenfor forskning.

Jeg har i bogen set på, både, hvad der hæmmer, og hvad der fremmer kvinders integration i videnskaben. Har der været barrierer, har der også været meget støtte at hente for kvinderne, herunder kvindebevægelsen, i Dansk Kvindesamfund og Kvindelig læseforening. Det er jo også en succeshistorie og ikke kun en historie om modstand, men trods det må man nok sige, at kvinder er blevet ekskluderet mere systematisk fra videnskaben end fra andre sociale aktiviteter med undtagelse af hæren og kirken.

Jeg synes, at vi er nået langt, men der er stadig mange opgaver foran os. Denne bog har været vigtig for mig at få skrevet. Tak endnu engang til Else Høyrup for at have skabt grundlaget for en pris og til foreningen for at give mig prisen.

[1] Først i januar 2014 blev den første kvindelige lektor i filosofi ansat på KU. Jeg kender mindst 10 kvindelige filosoffer, som har været i pibeline/rekrutteringsprocessen på KU, men som ikke er blevet ansat her. Jeg havde dog to kvindelige lærere, som var to af de tre kvinder, der på det tidspunkt var uddannet i filosofi, nemlig Astrid Kærgaard og Jytte Strøm.

[2] Bente Rosenbeck: Fra aktivisme til academia. Forskningsgruppen Køn, krop og hverdagsliv (red.): Er det spor? Feminisme, aktivisme og kønsforskning gennem et halvt århundrede. København 2012.

[3] Jeg har skrevet om denne tid i et essay: Ka’ kvinder læse? i Morten Bendix Andersen & Niklas Olsen: 1968. Dengang og nu. København 2004. Historiestudiet har jeg skrevet om i I baghjulet af ...Den nye Danmarkshistorie. Rasmus Dahlberg & Per H. Hansen (red.): Anvendt historie. En bog om og til historikeren Søren Mørch. København 2003.

[4] Signe Arnfred og Karen Syberg (red.) Kvindeundertrykkelsens specifikke karakter under kapitalismen. København 1973.

[5] Signe Arnfred og Karen Syberg (red.): Kvindesituation og kvindebevægelse under kapitalismen. København 1974.

[6] Skriftserie fra Arbejdsgruppen for kvindestudier udsendte sit først bind i 1982: Overgangskvinden. Kvindeligheden som historisk kategori 1880-1920. Den blev efterfulgt af Skriftserie fra Center for kvindestudier fra 1985

[7] Sarah Ahmed: On Being Included. Racism and Diversity in Institutional Life. 2012